

Andreas Bergemann Johannes Niemann

Disquisitio De Mundo

Rostochi[i]: Pedanus, 1619

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn729242277>

Druck Freier Zugang

A. Bergemann.
R. U. phil. 1619.

DISQUISITIO
DE
MUNDO

QUAM
Univerſi creatore, & ſoſpitatore, DEO
noſtro aſſiſtenti

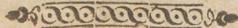
In Illuſtri Roſarum Academia

PLACIDA DISPUTATIONE HUMANA-
niſſimis Dominis Collegis ventilandam
exhibent,

PRESES
M. ANDREAS Bergemann
Juterboceniſis Saxo,

ET
RESPONDENS
JOHANNES NIEMANNUS
Hollatus.

Ad diem 9. Januarij, horis, & loco ſolitis.

ANNO CHRISTIANO
In Intlo CreatVs eſt MVnDVs.

ROSTOCHI
Typis ſuis exſcripſit JOACHIMUS PEDANUS.

1619.

M. E. N. D. O.

M. A. D. O.

UNIVERSITÄT ROSTOCK
BIBLIOTHEK

VERLEIHENDE

UNIVERSITÄT ROSTOCK

UNIVERSITÄT ROSTOCK

VERLEIHENDE

UNIVERSITÄT ROSTOCK

VERLEIHENDE

UNIVERSITÄT ROSTOCK

THESES I.

N Mundo etatem agere, quid vero ille? vel ignorare, vel inquirere nolle, na dementia argumentum cum dedecore conjunctam. Etenim homo qui studet sese prestare ceteris animantibus, summa ope niti debet, ne vitam silentio transigat, veluti pecora, quae natura prona, atq; ventri obedientia finxit, monitore Salust: in principio De Conjur. Catil.

II.

Hoc ipsum cum animis nostris reputantes, non potuimus non facere, quin ingrederemur augustissimum illud naturae Theatrum, quod excellentissimis Majestatis coloribus completus est ille

Divum pater atq; hominum Rex,
scilicet

Opus magni mirabile Mundi
divinissimam illam structuram, & corporis, & animi oculis contemplando, viresq; ingenij ad arcana natura meditanda experiendo.

III.

Te igitur ô Deus Deorum, ex quo, & per quem omnia constituta sunt, atq; ordinata, l. de Mundo c. 2. cujus praesidio natura viduata subsistere nescit, & sine cujus afflatu nemo unquam magnus fuit, (Cic. l. 2. de natura. Deorum in fine.) veneramur supplices, ut hisce orsis successus largiaris prosperos, quo nobis fructuosa, nomini vero tuo augustissimo gloriosa creditemur, & dicamus,

IV.

Hic vero Mundi disquisitionem ordiens, & ipsam sibi ob-
A 2 stare

stare magnitudinem, & rerum diversitatem mentis aciem
abrumpere, animadverto, ideo quod solent, qui terrarum
situs pingunt, mihi faciendum reor, totam, puta, ejus imagi-
nem brevi quasi tabella complectar, ut documenta ejus sumere
volentibus longa inquisitionis labor absit.

V.

Nomen vero Mundi Romanum, græcumq; τὸ κόσμος, ab
Ornatu, & magnificentia, originem traxisse, haut abs re asse-
ritur: Ipsum vero equivocacione, qua laborat, & non nemi-
ni imponere possit, liberandum. Sumitur vero nonnunquam
illa vox pro Mundo parvo, videlicet homine, vel etiam brutis
animantibus, ut patet consideranti S. 17. c. 2. l. 8. Phys: 2.
Pro parte mundi, eaq; vel superiori, vel cum primis Inferiori
ejusq; varijs mutationibus, ex mente Conimbr: 3. Pro Ordi-
ne & digestionem universorum, qua à Deo, & per Deum asser-
vantur. L. De Mundo cap: 2. quam significationem impræ-
sentiarum maxime attendimus.

VI.

Nomen vidimus, rem ipsam nomine contentam, age dispi-
ciamus, ideo verba divini præceptoris ex c. 2. lib. De Mundo,
huc accersimus. Mundus est systema, ex caelo, terra, & illis
naturalis, quæ in hisce contenta sunt, coagmentatum.

VII.

Sunt autem Duo cum primis facile summa capita, ad quæ
potissimum in hoc negotio, quisquam acriter animum intende-
re, omnisq; de Mundo disputatio revocari potest, imò verò de-
bet. Etenim quæcumq; naturalis Philosophus, de Universo di-
sputat, vel concernunt ejus principia, vel accidentia. Ut
vero telam nostram, à principiorum tractatione ordiamur,
ex generali physices doctrina, ea esse in duplici differentia, cla-
ret. Vel enim intrinsecam corporis naturalis constitutionem,
dicunt,

dicunt, vel extrinsecè ad ejus generationem promovendam,
concurrunt. In priori classe reponuntur materia, & forma.
In posteriori Efficiens, & Finis.

VIII.

Materiam Mundo attribuit, Divinus Praceptor L. 1. de
Cælo S. 93. quæ vero illa sit consideranti textum 95, 97, & 98.
innotescet; omne nimirum Corpus sensibile, & naturale, inpri-
mis vero corpora quinq; simplicia; juxta mentem Archangeli
Mercenarij in dilucid. p. 49, & Zarabel. de nat. sc. cõst. c. 1. p. 43.
vel ut habet definitio Mundi modò allegata: materia mundi, est
cælum, terra, & quæ in hisce sunt. E. Mundus prout jam est
constitutus, componetur ex cælo, quatuor Elementis, Corpori-
bus mixtis, inanimis, & animatis, metallis, fossilibus, plantis,
animalibus. Alia enim materia est mundi constituendi, alia
constituti, & ut presentis considerationis est, quæ si non ritè
distinxis, tuo merito errabis.

IX.

Hæc brevissimè de Mundi materia dicta sunt, formam
ejus inquiramus, quam si quis probè observarit atq; excusserit,
na maximam partem arumnali hujus cognitionis labore suble-
vabitur. In hujus verò enodatione mentis indagine percur-
renda Entis aggregati, ex quorum censu etiam Mundus cen-
sendus natura, & Indoles, ad quam etiam nomenclatura sy-
stematis juxta nonnullorum, non de vulgo mehercules erudi-
torum, calculum, nullam non operam adferre poterit. Ideo
Mundi Formam dicimus nihil aliud esse, cum Magyro l. 2. c. 1.
Th: 11, quam unicum illum mirabilem, & perfectissimum or-
dinem, quo res illæ inter se connexæ & sapientissimè copulatæ
sunt. Idem sentit Job: Vel curio l. 2. c. 1. p. 145.

X.

Quod si querat quis ad quam unitatis rationem referatur

tur Mundus, respondebo ad unitatem ordinis eorum, qua ab uno ducta principio in eundem unum tanquam in finem proprium deducta conveniunt & inter se, & in illo Scal: Excerc: 6. sect. 2. Vel ut hanc rem explanat Archangelus in dilucid: edit; Lipsiensis p. 51. Mundus non est compositum per se unum unitate aliqua essentiali, quia compositum per se unum requirit materiam unam, qua in potentia est, ex qua fit unum per se cum forma dante esse, ut inquit Philosophus 8. Metaph. c. 15. Jam vero Mundus non constat ex una materia, qua sit in potentia, quia ejus materia, ut inquit ipse sunt omnia corpora naturalia, & sensibilia. Sed Mundus dicitur unus, unitate aggregationis & ordinis prout componitur ex pluribus ad unum primum ordinem habentibus. Ex quo consequitur, quod Mundus non habeat unam formam substantialem, à qua dici posset compositum, per se unum, Haecenus ille.

XI.

Hisce praefatis à Mundi forma Avicenna Colchodeam, Averrois Caelum, & Sueffani Deum, removemus & abigimus. Nec ejus sententia assentimur qui sic de Mundi forma disputat. Nos dicimus quod figura Sphærica est Mundi forma, de qua verificatur, quod plurificabilis sit, & quod aliud est esse secundum se, ab eo quod habet in materia, ita ut Mundus ex materia, & forma ita definitur queat, Mundus est Corpus compositum, ex omnibus corporibus sensibilibus, & naturalibus Sphærica figura contentum. Corpora enim naturalia sunt materia, sphaericitas autem est forma; Haecenus ille.

XII.

Nec ut cum Platone, qui animam formam Mundi tutatur, faciamus, ulla nos urget evidens necessitas, imò absurditates, qua hanc sententiam comitantur plurima nos avocant. Quas vide sis apud Magirum, & alios, locis notis, & allegatis. Si vero hac sententia ad sanum & tolerabilem sensum, quod plurimos

rimos attentasse videmus, revocari possit, non adeo grandem di-
cam Platoni scribendam ducimus.

XIII.

Causa formalis sic cognita adijcimus efficientem. Flagi-
tj enim instar esset, cum de Mundo dicere instituerimus, tra-
ctatu si minus exquisito fortasse, at certe qui sat esse possit ad
formulam doctrina crassiore, intactam precipuam Mundi
partem principemq; praterire, censente authore de Mundo
c. 6. Hujus igitur efficientem Sacer Codex Deum nostrum
gloriosum unum Essentia, & trinum personis agnoscit, & pra-
dicat. Cujus rei documentum ex Cap. 1. Gen. Ps. 33. Job. 1.
& plurimis locis alijs extat. Quod nos, non argumentis A-
ristotelis edocti, sed sacrae scripturae oraculis persuasi, firmiter
credimus, divinitus revelatae veritati plus tribuentes fidei,
quam vanitati ingenij, & acuminis humani, quod in rebus di-
vinis magis cacutire, quam noctua oculos ad Clarissimum Salis
Lumen, Aristoteles ipse prodidit. Liebl. 1. Phys: p. 38.

XIV.

Scaliger quidem Exer: 61. f. 3. & ex. 3. Arist: Deum ter-
Opt: Max: mundi creatorem agnovisse evincere intendit, ad-
ducendo duo Loca, ex Lib. 2. de generat. & corrupt: testimo-
niumq; Averrois commentatoris supra Aristotelis libros de
Caelo qui dicit: Aristotelem non omnem negare Generatio-
nem, sed nostratem, qua fit & in subjecto, & e contrario.
Quid aliud, addit de suo Scaliger, diceret Christianus? Ete-
nim hac ratione e nihilo factum intellexit. Nam quod est
generatum, neq; est generatum e contrario, neq; in subjecto,
necesse est e nihilo generatum sit: Hoc autem non nisi ab Infi-
nito fieri potest. E: a Deo. Plura hujus rei Indicia non ob-
scura e C. 6. & 7. de Mundo (si ille liber Aristotelis genuinus)
lectori innotescant. Inprimis Toletus multus est in hujus as-
sertionae. l. 8. in S. 53. q. 6. p. 232.

Verum

Verum enim verò licet Aristoteles causam Mundi Efficientem sciverit creationem tamen, quæ in tempore ex nihilo facta est, planè ignoravit. Certum enim & immotum verbum est authoris Epist. ad Hebræos. Cap. 11. v. 3. Fide intelligimus perfectâ fuisse secula verbo Dei, ut ex his, quæ non apparebant fierent ea, quæ videntur. Plato quidem Deum creasse, efformasse, & constituisse mundum hunc, in Timæo asserit Scalig. & Magiro, & alijs testibus. Verum ut dicam, quod sentio, hanc sententiam ab ipsis Judæis sparsam, ab alijs procul dubio accepit, quam ut accepit, sic posuit, quid illa penitissimis recessibus occultaret, non vidit, neq; nos sane acutius vidissemus, nisi seipsam veritas de Cælo demissa nobis ostendisset. Quapropter si philosophi Ethnici sæpè mundum hunc creatum fuisse ab aliquo authore docentes rectè expendantur, non illi attribuerè veram creationem, sed formationem ex præjacente materia, quam etiam Chaos appellarunt, intelligemus, illudq; ex Tertulliano, & Lactantio percipiemus. Frans. Suarez. t. 1. disp. 20. s. 1. Etenim materiam mundi Chaos Anaxagoram, atomos Democritum, plura Elementa Empedoclem stotuisse, vel ipso Aristotele teste experimur.

Creationis igitur ignorantia causata est, ut minus rectè Aristoteles de Mundi initio, & fine senserit. Etenim omnes Philosophi ante Aristotalem statuerunt, mundum esse genitum adeoq; habere initium. Primus Aristoteles l. 1. de cælo, c. 10. s. 10. eum omnis planè initij expertem proclamat. Genitum enim sempiternum esse inter impossibilia habet. Et auxiliium illud, quo illi nituntur statuentes mundum quidem incorruptibilem esse, nihilominus tamen factum, dicit non esse. verum, in loco allegato. C. 10.

Hinc

XVII.

Hinc nobilis & satis exercitata nobis sese offert contro-
 versia, An Mundum non esse ab aeterno philosophicè, & quidem
 apodicticè scriptura sancta seposita probari possit, de qua judi-
 cium Clariss. Dn. Doctoris Meisneri, præcep. mei honorandi,
 refero ejusmodi; Equidem non diffiteor probabiliora esse, &
 magis plausibilia argumenta pro Mundi productione temporali,
 quam aeterna, quod tamen illa apodicticè probari queat, non
 video, ideoq; creationem mundi colligo esse subjectum *in se*
 vel credibile non *in se* & scibile, in cujus rei confirmatio-
 nem plura reperientur, apud D. Meisn. p. 1. Sob. Philos. s. 3.
 §. 3. q. 1. p. 765. Cui *ὁμολογῶ* est Thomas p. 1. Summa
 q. 46. art. 2 ubi hanc sententiam offendo. Mundum semper
 non fuisse, sola fide tenetur, & demonstrativè probari non
 potest. Et Velcuriol. 2. Com. Phys. c. 1. p. 145. Revera de
 Creatione, vel aeternitate mundi humana ratio nihil certi in-
 telligere potest. Et Scaliger ex. 61. s. 6. Sola religione mihi
 persuadetur Mundum cepisse atq; sinem incendio habiturum.

XVIII.

Keck. refert l. 7. Phys. p. 815. Fortunatum Crellium
 statuisse, non posse dari ullum exemplum Physicæ, quo probe-
 tur mundum non esse aeternum. Sed cum ab opponentibus
 urgeretur argumentis bene multis, eò fuisse redactum, ut rem
 concederet, tandemq; conclusisse non omnia in Philosophia
 vera, vera esse in Theologia. Hinc, inquit, Keckermannus
 primum orta quaestio hac. Quid de hac relatione, & ipsa re
 sentiendum pluribus monet Dominus M. Slexerus amicus, &
 fautor meus honorandus, ad l. 7. Keck. paginam supra positã, ad
 quem redimendi temporis gratia, rei inquisitorem ablegamus.

XIX.

Illud saltem hoc loco quæro, quo medio Aristoteli persua-
 sum

B

sum fuerit, Mundum esse ab aeterno? & qua intentione illud
asseruerit, quidq; in genere ad argumenta Philosophica Mundi
aeternitatem urgentia, verè, & solide reponi possit? Primò
igitur ut paucis expeditum demus, dicimus Aristotelem ob-
servasse omne illud, quod fit ex aliquo fieri, Cum illud ipsum
quod non est, tanto intervallo distet ab eo quod est, ut nulla
ratione conjungantur. Hinc Aristoteli semper illud immo-
tum videbatur principium; Ex nihilo nihil fit. Deinde,
quia omnes actiones definit per ordinem ad potentiam passi-
vam, & omnem actionem sentit habere conjunctam passionem,
& motum & mutationem, ut constat ex 3. Phys. à principio.

XX.

Secundum pluribus pertractat Thomas p. 1. Summa
quest. 46. art. 1. Rationes, inquit, quas adducit Aristoteles
non sunt demonstrativa simpliciter, sed secundum quid; scili-
cet ad contradicendum rationibus antiquorum ponentium
Mundum incipere secundum quosdam modos in veritate im-
possibiles, illudq; conatur evincere inter cetera exinde, quod
hanc controversiam: Utrum Mundus sit ab aeterno? referat
inter Problemata Dialectica, de quibus, ut loquitur, non habem-
us rationes 1. Topic,

XXI.

Verum dicimus cum Pererio, ex prin: l. 15. p. 804: ini-
quum & ineptum esse uno, & alieno loco, quod obiter, quod
exempli tantum Causa dicitur ab Aristot: velle id, ceu ma-
gnum aliquod Argumentum valere contra ea, qua idem
Aristot: alijs permultis locis ut l. 8. Phys. 1. de calo in poster:
parte secundi libri de Ortu & Interitu, & in fine l. 12. Metaph:
ex professo, proprie, distinctè, affirmativè, asserveranter, &
copiosè docuit. 2. Proinde Aristoteles problema Dialecticum
advocavit, non quod dubitaret, vel apodicticè non probari
posse.

posse censeret Mundum esse ab aeterno, verum ob varietatem,
& discordiam Philosophorum ea de questione in utramq; par-
tem differentium.

XXII.

Duo autem Primaria, eaq; falsa fundamenta, quibus
aeternitatis Mundi assertores innituntur, Cum Dn. D. Senner-
to ex Pererio l. 15. c. 1. statuimus. 1. Creationem esse impossi-
blem. 2. Deum agere ex necessitate natura, Quorum prius
pluribus destruit Pererius lib. 5. Posterius vero septem rationi-
bus contrarijs expugnat l. allegat: 15. c. 1. Recte enim Tave-
lus in Triumpho Philosophia p. 240. monet: Duplicem eo-
rum qua sunt rationem esse, secundum duplices effectuum
Causas, primam videlicet, & secundas. Natura quidem
ut secunda causa absq; materia nihil potest efficere, & ita de
Deo idem, quod dicit Toletus, stultè putarunt, l. 8. c. 2. q. 1.

XXIII.

Mundi vero Effectus dependet à principio natura supe-
riore, proindeq; effectus naturalis non est, alioq; prout natura-
liter fieri solet modo factus est. Quod ipsum primario sacri co-
dicis Oraculis edocemur, & credendo intelligimus. Quapro-
pter nos non tantum Philosophos, sed & Christianos esse memi-
nerimus, quibus divina edicta omni ratione, & auctoritate
potiora esse debent.

XXIV.

Ad argumenta igitur Aristotelica, quibus vel in 8. Phys:
& l. de calo, vel in Metaphys: ad Mundi aeternitatem osten-
dendam utitur & insurgit, dicimus illa non docere, quid na-
tura Author, & Praeses Deus noster in omnes aeternitatum
aeternitates celebrandus, possit. Sed quid natura, ut loquun-
tur, naturata, prestare valeat. Ideo ex principijs non ritè con-
stitutis nihil temerè de tanta re erat affirmandum. Quid ve-

no in specie ad argumenta vel Aristotelis vel Procli, mundi
aeternitatem suadentia confuntanda adhibendum, Pererius. l.
alleg: sapius Viam & modum ostendet, ut & Toletus, l. 8. c. 2.
q. 1. cum Con: l. 8. c. 2. q. 8.

XXV.

Prorsus autem hic removenda sunt futiles, & inutiles illa
quaestiones, quas curiosi concipiunt, & gignant, Qualis est
ista: Quid Deus interea temporis ante Mundi creationem
negotij peregerit? an otiosus fuerit? & quae sunt hujus fa-
rinae plures. Etenim licet ex sacris literis hujusmodi hominibus
respondere possimus, ipsum genuisse filium suum, nos elegisse
in Christo, attamen prohibemur sapere ultra id quod divini-
tus nobis revelatum, praesertim in hisce, quae neq; ad salutem
necessaria, quarentiq; interdum noxia deprehenduntur. Qui-
bus rectè Lutherus, ex August. Er hat diesen fürwitzigen stads
dergeistern die Helle gebawet Absineamus ergo ab eiusmodi
disputationibus, quae frivola sunt, & adversus ipsum Deum,
ejusq; sapientiam instituuntur, de quibus judicium hominis
Ethnici, & à vera Ecclesia extorris, Ciceronis in fine, l. 2, de
natura Deorum; invenimus tale: Mala & impia Consuetudo
est contra Deos disputandi, sive ex animo id fit, sive simulate.
Illa ergo quae captum superant, non rimare, sed per quoddam
pium vocis anagramma mixare.

XXVI.

Ut ergo Mundum creatum sic & eundem interiturum
scriptura duce firmiter credimus. Si vero ex nobis queras.
Quando Deus finem Mundo sit impositurus, Respondemus cum
Scal: ex exerc. 5. f. 1. Cum ipsi visum fuerit. Quando vero
hoc futurum ante elapsam millenarium sextum, an post
eundem non liquet. Deus enim hac occulta esse voluit
Matt: 24. Alia hic etiam se ostendit difficultas, An Mun-
di interitus futurus sit substantialis, an vero accidentalis? Ut
vero

vero status controversia eo evidentior & certior appareat, pau-
cis modis interitus Mundi secundum diversorum diversas sen-
tentias declarandus. Omnes igitur serè Christiani in eo con-
veniunt, mundum in extremo die mutationem aliquam esse
passurum, cum scriptura sacra passim expressis verbis id teste-
tur, De modo tamen illius mutationis gravis est Controversia.
Quidam enim statuunt, mundum hunc totum secundum suam
essentiam, exceptis creaturis rationabilibus, interiturum esse,
ita ut plane destruat, & in nihilum redigatur. Quidam
vero affirmant. Mundum secundum essentiam quidem to-
tum permanfurum esse in perpetuum, Sed secundum Acciden-
tia quadam mutatum iri ideog, per interitum mundi nihil
aliud intelligunt quam reformationem, & renovationem
pristini mundi, ejusq, in alium statum Commutationem. Qui-
dam deniq, affirmant creaturas omnes renovandas, & quassdam
igne purgandas censent.

XXVII.

Nos posterioribus valere jussis priori Sacra scriptura du-
ctum, & praeceptores nostros secuti haur inviti subscribimus,
cujus argumenta, qui desiderat sacrum Codicem, scholas &
controversias Theologicas Orthodoxorum adeat, numeroq, non
parvo in hunc finem adducta deprehendet. Nec distinctiun-
cula cujusdam nos transversos agat, qua dicit Mundi essen-
tiam aliam esse respectivam, aliam absolutam. Ideog, (inquit)
Mundus manet Mundus, etiamsi non amplius vel generi hu-
mano per naturalem generationem propagando vel Ecclesia ex
genere humano colligenda hospitum atq, externa subsidia ad-
ministrat. Hoc ipsum declarat exemplo Lapidis, qui fuit
limes agri. Lapis, inquit, manet Lapis etiamsi non sit amplius
limes.

XXVIII.

Ad hoc respondemus, exemplum de Lapide adductum, qui
B 3 fuit

jam probationis modo contenti, qui à partibus totum integrantibus accipitur. Qua in re antecessorem & ducem, sapientia Aquilam habemus, l. 2. de calo c. 14. §. 26. probè & diligenter hanc rem curantem.

XXXI.

Absolvitur autem Mundus extensivè secundum Zabarell: de nat. scient. Const. c. 16. p. 45. quinq; simplicibus corporibus, nimirum calo, & quatuor Elementis. Hac igitur Spherica figura esse ut perspicuum fiat, nobis allaborandum. Cum verò oper rerum naturam homini hoc denegatum sit, ut in caelestem locum Corpore se conferat, & eundem veluti è terra proficiscens oculis perlustret, id quod stolidi illi Aloidæ facere attentarunt, eo fit ut animus humanus hujus via ducem intellectum nactus, peregrinabundus quasi illuc importetur. l. 1. de Mundo c. 1. Vel ut ejus interpret Apuleius loquitur. Quoniam ipsius intervalli conditione à Mundi vicinia natura nos secretos esse voluit, ideo immensitati ejus, volucrig; curriculo cogitationum nostrarum nos pernicitas intimavit. Cælum vero circulari corpore constare pronuntiatur l. 2. c. 3. §. 17. Quia figura Spherica est omnium perfectissima ibid: c. 4. §. 22. Pone enim in Cælo præter hanc aliam, vel cubicam, vel pyramidal em, & quacunq; sit, & fateberis sanè aliquod vacuum ibi ponendum esse, sicq; erit corpus sine loco, locus sine corpore &c. Excute partium cali naturam item instrumenta, quibus *Φαινόμενα* observantur, itemq; mutationem altitudinis stellarum mutatis gradibus, & tuo Calculo nostram sententiam approbabis. Nec unius rerunq; objectum est, Solem & reliqua astra majorem interdum faciem ostendere, circa Horizontem, quam in meridie. Experientia enim testatur id non semper sed interdum contingere. 2. Causa hujus apparentiæ est medij variatio, quod crassioribus vaporibus infectum est, & per quod

quod caelestium visibilium imagines fractæ & majores ad visum nostrum deferuntur. Cujus rei plenior deductio, institutum nostrum paululum immutare, cum hic tantum brevissimè omnia delineanda nobis sumpserimus, quæ tamen in ipsa *אֲנִי* expediri potest.

XXXII.

Linquamus Cælum, & terræ appropinquemus, prius tamen per ignis Elementaris Sphæram & æris Locum nobis migrandum, quæ in transcurso itidem haut difficulter ad globositatem inclinare percipimus; ignem quidem, quia Sphærico ambitu circumscribitur, ærem verò, quia & aquam & terram ambit, quæ unum constituunt globum, quod jam commonstrare in sequentibus annitemur.

XXXIII.

Duplicem ergò horum duorum Elementorum considerationem nos attendere quilibet animadvertit. Considerari enim possunt. 1. in se, & respectu naturæ propriæ. 2. respectu relativo ad se invicem, quo ad unum globum absolvendum concurrunt, de utroq; breviter.

XXXIV.

Terra respectu sui considerata rotunda evincitur Argumento *Gen. 22. c. 20. Es. ubi Deus super terræ circumalum vel gyrum sedere dicitur* הַיָּשֵׁב עַל־חוּג הָאָרֶץ. Hinc Romani ubi maximà terræ parte potiti essent in signe pomi elegerunt. Hinc Poëta

Terra pilæ similis, nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam grave pendet onus.

XXXV.

Cæterum terræ Sphæricitatem, & secundum longitudinem ex diverso Solis, & stellarum ortu atq; occasu, ex diversa Ecclipsium observatione; & secundum latitudinem

ex

ex diversis polorum elevationibus, ex diversarum stellarum
secundum diversa loca intuitu, dierumq; mutatione, eviden-
ter edocere valeremus, si brevitatis promissa limites egredi ma-
luerimus. Quam ipsam quoq; umbra, quas spargit, tibi insi-
nuunt, & qua supposita multas absurditates, quibus pars con-
tradicens urgetur, premitur & opprimitur; effugere, & de-
clinare poteris.

XXXVI.

Terram missam faciemus aquam accedemus, refrigeriumq;
ab illa prastitemur. Ejus verò rotunditatis experimentum
facturi mare conscendant, experientur, si à portu solve-
rint, se paulatim terra aspectum amittere, nulla alia, eaq; ge-
nuina de causa, nisi ob tumorem maris interjectum inq; ipsa
sarina constituti turres, & alia signa in littore posita non vi-
debunt, qua tamen in summitate mali ipsis conspicua fient.
Contempletur etiam hujus desiderio flagrans aquas pinguedini
inspersas, guttulas decedentes, lapidesq; excavantes, easq; in
arenam incidentes, parvis orbibus globatas. Quin ponamus
poculum aliquod usq; ad imum aqua refertum, huicq; immit-
tamus annulos, causamq; scrutemur, cur aqua non effluat? An-
non propter aquam in tumiditatem assurgentem id evenire
dicendum.

XXXVII.

Verum Cur multus sim in hisce, ad illud tandem devi-
niendum, quod aqua & terra respectu sui invicem Considerata
tenum constituant globum quod ut paucissimis tangamus, pa-
tere poterit ex aqua terra immixta, qua in fodinis metallicis,
& alijs Cavernis conspicitur. 2. Ex Phanomenis non absimili
modo, & in terris, & aquis variatis.

XXXVIII.

Hæc de Universi globositate. Ejus Quantitas etiam
C pau-

pauculis pertractanda. Rectè autem monet Magirus Mundi
Quantitatem, aliam esse Continuum, aliam discretam, Secun-
dum illam dicitur finitus, Secundum hanc Unus. Mundum
igitur finitum esse Magirus l. all. tribus fundamentis liquidum
facit, quæ ex ipso Cognosci poterunt. Deinceps quaritur,
Mundus sit ne Unus: ubi accuratè hæc duo distinguenda,
an mundus sit unus, & an Mundus sit unum, Prius enim
numeri posterius Essentia unitatem dicit Estq; illa, quæ ha-
bet ea, quæ ad essentiam, integritatem vel complementum
talis Entis in suo genere perse, & intrinsecè requiruntur. Hinc
rectè docetur à quibusdam, si vel maximè plures mundi essent,
quisq; tamen illorum unum esset.

XXXIX.

Unum vero mundum esse, non plures philosophus. l. 1. de
calo. c. 8. & 9. & 12. Metaphys. c. 8. quibusdam ratiunculis
persuadere satagit. Quam mundi Unitatem etiam sacris pa-
ginis probè edocemur. Sin vero ulterius, quæras, an possint
esse plures mundi, tum fortè aliter responderet Aristoteles,
aliter Christianus, de quo pluribus Suarez disp. 29. s. 2. Cum
quo Colligimus & concludimus. Præter hunc mundum
alium, creabilem, certum, affirmare autem fuisse creatum,
temerarium esse.

XL.

Et sic Mundum peragravimus, quem liberrimè Deum
condidisse intelleximus, idè ejus summam bonitatem depra-
dicamus, quem ex nibilo negativo productum à summo ente
audivimus, idè ejus potentiam miramur, quem ordine abso-
lutissimo, & mirabili gaudere perspeximus, idè summi crea-
toris sapientiam cognoscimus, cui nos meritò immortales
debemus gratias, quas & agimus, & agemus
in finitis seculis.

PARO.

PARODICON.

Ad Ornatissimum, ac Doctissimum

D N. R E S P O N D E N T E M,
ad Oden 10. lib. 2. Carm: Horatij.

Rectius vivis, NIEMANNE, Musas
Semper vigendo, neq; dum laborem
Cautus horrescis, neq; vana turbæ
Scommata curas.

Aureum quisquis Sophiæ saporem
Diligit, doctus caret obsoleti
Sordibus vulgi, caret improbando.
Laudibus astu.

Sæpius Musis reparatur ingens
Gloria, & fluxis meliora gazis
Dona, quæ nunquam minuit vetustas
Omnia demens.

Durat æternum, metuit ruinam
Raro, quod Musis benè præparatum
Pectus. Ingentes licet usq; curas
exigat almus.

Famæ Honos. Non si grave nunc & olim
Sic erit, quondam facili supernam
Marte Musarum superabis arcem &
templa serena.

Re:

Rectius in cunctis, animosus atq;
Fortis appare, sapienter idem
Docta conquires Charitum secundo
Nomina plausu.

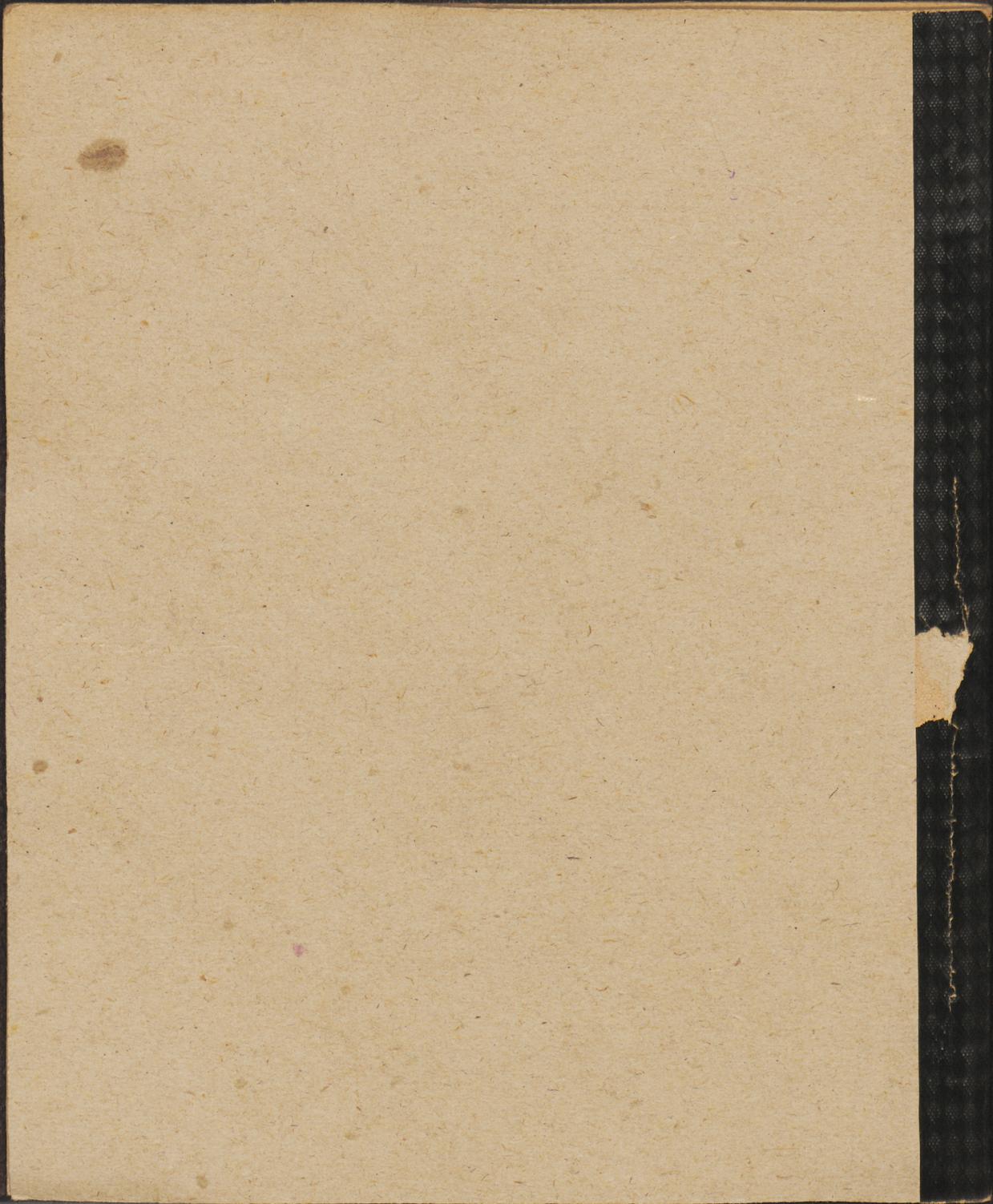
THOMAS GUDENIUS
Rendsburg, Holsatus.

HUMANISSIMO
DN. RESPONDENTI
Physicè disputanti

Ingenij excellentis opus, scrutarier ortus
Et varias rerum solide internoscere causas
Quis neget? Hoc postquam multis Natura negavit:
Non etenim cuius doctas contingit Athenas
Visere & Aonidum cultissima templa sororum.
Gratulor hinc NIEMANNE tibi, cui dexter Apollo
Ingenij robar concessit, ut abdita rerum
Principia, & varias possis requirere vires
In quæis cum mundi causam non infima laus est
Ipsius & veram recte novisse figuram.
Hinc tua prudenter sumit primordia Musæ.
Quo possit reliquos citius superare labores.
Perge igitur constanter: Habet quoq; præmia virtus
Hinc tibi surget honos, fama & post fata superstes
Quam non mors delet, non innumerabilis aufert
Annorum series, venturi & tempora secl

GEORGIUS MAURITIUS
Eckernf. Holsat.

22 23

PARODICO
Ad Ornatissimum, ac Doctissimum
DN. RESPONDIO
ad Oden 10. lib. 2. Carm.
RECTIUS vivis, NIEMANN
Semper vigendo, neq; d
Cautus horrescis, neq; vana
Scommata curas
Aureum quisquis Sophiæ fa
Diligit, doctus caret obsole
Sordibus vulgi, caret impro
Laudibus astu
Sæpius Musis reparatur inge
Gloria, & fluxis meliora ga
Dona, quæ nunquam minu
Omnia demens.
Durat æternum, metuit ruin
Raro, quod Musis benè præp
Pectus. Ingentes licet usq; c
exigat almus.
Famæ Honos. Non si grave n
Sic erit, quondam facili sup
Marte Musarum superabis arc
templa serena.

